

יכול להחליף בה את אנשיו. טוענים אנשי הקיבוץ המאוחד: "חברינו במשק ביקשו את עזרתנו. שלחנו להם פלוגה מקובצת. היא לא באה לבצע מעשי אלימות, אלא רק להבטיח שחברינו לא יהיו מגודים. הם הביאו עמם אוכל לעצמם ולחברינו במקום.

התוצאה היתה קרב רבתי, שלא היה עד כה כדוגמתו בשום קיבוץ (ראה עמוד 6).

„אין מעמד חוקי“

כרגע שוררת במשק הפוגה. נמצאים בו בני המקום משני המחנות, אנשי הפלוגה המקובצת של הקיבוץ המאוחד, אנשי יראון והשוטרים. מזכירות הרוב דרשה כי המשטרה תערוך זיהוי, תרחיק את הפלוגה המקובצת. המשטרה סרבה, המשטרה לא היתה הגורם היחיד שלא ידע בדיוק מה לעשות. כי כל ענין ידחנה הוא חסר כל תקדים. שני הגורמים העיקריים — בית המשפט של המדינה והמרכז החקלאי של ההסתדרות — יצטרפו הפעם להחליט החלטות העשיות לשנות בכלל את אופי תנועת ההתיישבות בארץ. כבר היו מקרים של פילוגים בקיבוץ. אולם בכל המקרים האלה, כמו בעין-חרוד, היה המאבק נטוש בין שתי תנועות ארציות, שתבעו שיתן את המרות על המשק. החידוש של ידחנה הוא, שזו הפעם הראשונה בתולדות ההתיישבות בארץ מורד משק בודד בתנועת ההתיישבות הארצית, תובע לעצמו את הזכות להתקיים לבדו, מחוץ למסגרת ארצית.

הדבר הגיע לבית המשפט כשהגישה מזכירות הרוב צוי על-תנאי נגד שלטונות המשטרה, דרשה לחייב אותם לזהות את האנשים במקום ולגרש את אנשי הפלוגה המקובצת. טענת המזכירות: „הרוב במקום הוא הבעל החוקי, בעל הרכוש ובעל החזקה על האדמה. לקיבוץ המאוחד אין כל מעמד חוקי. המשטרה טוענת, לעומתה, כי לפי המיסמכים בידה, שאושרו על-ידי ברית הפיקוח, אין התובעים מוסמכים לדבר בשם הקיבוץ. על בית המשפט יהיה לפסוק אם יש בכלל, מבחינה חוקית, מזכירות אחת המוסמכת לייצג את כל המשק — ומי היא.

כל ספסר הוא ציוני?

המרכז החקלאי, שמינה ועדת חקירה, החליט זמנית כי ענייני המשק ינוהלו על-ידי חבר אחד מכל צד. כן החליט כי הרוב במקום היה הצד התוקף בשעת ההתכתשות. אולם הוא לא יוכל להתחמק מהכרעה בשאלה העקרונית של הבעלות. לא תהיה זו הכרעה נוחה.

המרכז לא יקבל ברצון התבססות של השמאל הקיצוני בתנועת ההתיישבות. אולם הרוב המפאיי לא יוכל בשום פנים לקבל את העיקרון שמשק שייך לתנועה הארצית, במקום לרוב המתיישבים במקום. כל עיקרון כזה היה שומט את הקרקע מתחת לרגלי הרוב המפאיי בעין-חרוד, שגם נגדו ניסה הקיבוץ המאוחד להפעיל טענה זו.

אך ייתכן מאד שבסופו של דבר לא תכרענה החלטות פורמליות. הקיבוץ המאוחד בטוח שהרוב המקומי לא יוכל להתזקק במשק. אמר איש הקיבוץ: „הנאומים של סנה אינם מספיקים לקיים משק. מקיי לא הקימה עדיין אף קיבוץ, אף לא מושב אחד. נוח לה להשתלט על משק שקב בכספו ובזכותו של הקיבוץ המאוחד. אך המשק הזה לא יחזיק מעמד!“

אנשי הרוב המקומי, לעומת זאת, מאמינים בעצמם. „שום אדם אינו יכול להוכיח מה שאינו“, אומר יהודה אונגר, איש המזכירות. „גם אנחנו לא יכולים להוכיח שאיננו אנשי מקיי. אולם אנחנו יכולים להוכיח שאנחנו ציונים. מעשינו מוכיחים זאת. אם כל ספסר ברחוב לילינבלום יכול להיות ציוני, האם יסילו ספק בציונותם של חלוצים במשק ספר? לא בית המשפט ולא המרכז החקלאי יכולים להוציאנו מביתנו. אנחנו נחזיק מעמד לבדנו!“

דבר אחד הבטיחו שני הצדדים: יהיה זה מאבק עד הנשימה האחרונה. האירוניה שבכל הענין היא שהוא מתנהל בקיבוץ הנושא את שמה של חנה סנש — הנערה שצנחה בהונגריה כדי להביא ליהודים את בשורת הציונות, ההגנה והקיבוץ.

מרות לאומית חברי הפלוגה המקובצת. בני משקים מכז הארץ. מאמינים שהם שליחים של מרות לאומית? דיכוי קבוצת חבנינים מסוכנת למדינה.

דחק את הקץ, היה מוכן לתת זמן ממושך לבירור ולמשאל. אולם מזכירות ידחנה התנגדה למשאל, אולי מפני שמספר החותמים גדל, טענה שהוא מונע בירור. עד אז חתמו כ-33% לפי טענה אחת, 40% לפי טענה שנייה. יתכן שלו נמשך הבירור, היו החתימות מתרבות.

לתוך מצב זה התפוצצה פצצת יראון. לפי תקנון הקיבוץ המאוחד אסור למשק אחד לקבל חברים שהורחקו ממשק שני. אולם הרוב בידחנה טען כי אנשי יראון גורשו ממשקם באופן בלתי-חוקי. מאחורי טענות פורמליות אלה היה המצב העובדתי גלוי: אנשי יראון היו תוספת כוח רצינית לרוב בידחנה. היחסים במקום הוחרפו, ואנשי המעוט קראו לעזרת הקיבוץ המאוחד.

מצור כלכלי

ביום הופעת אנשי יראון באה למשק משלחת אחרונה של הקיבוץ המאוחד, דרשה לערוך בירור נוסף באסיפת חברים. בבירור זה הודיעה שכל המפר את מרות הקיבוץ המאוחד „מוציא את עצמו מן התנועה“. המעוט שנשאר נאמן לתנועה הקים מזכירות משלו, ומאז קיימות שתי מזכירות. הגופים הכלכליים הפסיקו את התשלומים למשק, מאחר שלא ידעו מי מייצג אותם. נוצר מעין מצור כלכלי. במשק עצמו מכנסו החיים למסלול חדש. אנשי המיעוט הוסיפו לעבוד ולאכול, גם אנשי יראון היו שותפים לחיים אלה. כדי לשים קץ למצב זה נקט הקיבוץ המאוחד באמצעי חריף יותר.

נהוג בקיבוץ המאוחד לגייס „פלוגה מקובצת לעזרת משקים בהם חסרות ידיים עובדות, או שקיים בהם מצב חירום אחר. חברי הפלוגה מגוייטים מכל המשקים, וכל משק

הלגיונר בעל המשקפת, שעמד מן הסתם על צריה המסגד היפה של טולכרם באותו יום ו', שעה שהמאוזן קרא את המאמינים לתפילת יובל-גיומעה, הרגיש בלי ספק בתנועה הבלתי-רגילה במשק היהודי שממלו, מרחק של פחות מקילומטר.

אולי התגנב בליבו החשד כי היהודים מתכננים משהו נגד חבריו. אולם כל התכונה לא היתה מכוונת אל מעבר לגבול. הגבול אשר עליו נערך הקרב בידחנה הוא הגבול העובר היום במדינת ישראל עצמה, לאורכה ולרוחבה. הוא היה קיים עוד עם הקמת מדינת-ישראל. אולם הוא הפך לחזית, כשנשא את דבריו הטיגור במשפט פראג. בצד האחד עמדו אלה שראו במשפט זה התקפה על המדינה, מהכוננו להשיב מלחמה שעולה. היה זה מחנה גדול, מנחם בגין עד מאיר יערי. בצד השני עמדו כל אלה שהצדיקו את משפט פראג, ראו בו מעשה התנגדות של „מתנה הסוציאליזם והשלום“. היה זה מחנה קטן למדי, מיעקב ריפתין דרך משל סנה עד שמואל מיקוניס.

הגעמים מסוכנים יותר

כשהתנדף העשן הראשון מעל לחזית זו, החלו שתי התנועות הקיבוציות של מפ"ם לדאוג לשלמותן. הסכנה לשלמותו של הקיבוץ הארצי, תנועתו של השומר הצעיר, היתה חמורה יותר. היה ידוע שרבים מחבריו, ביחוד הצעירים יותר, ובפרט במשקים הצעירים כמו הראל, שובל וכרמיה, נטו להשפעת ריפתין וסנה. אולם הקיבוץ הארצי מחוסר במידה רבה נגד פלוגים. שורת בו קולקטיביות רעיונית, וגם מבחינה כלכלית יש השפעה מכרעת לתנועה הארצית על כל משק בודד. ריפתין עצמו, איש קיבוץ, נכנע לרוב, קיבל את הדין ונפרד ממשל סנה, שהקים את מפלגתו החדשה. עד עכשיו הוצאו כמה עשרות חברים ממשקים שונים, בגלל נטייתם לסנה. אולם אף משק אחד ממשקי הקיבוץ הארצי לא הצטרף לסנה בשלמותו.

הקיבוץ המאוחד היה קיצוני הרבה יותר בגינוי משפט פראג. הוא שייך למעשה לחטיבת לאחיות העבודה: מעטים מאוד היו בו החברים שנסו לקו סנה ולהצדקת דין פראג. אולם הפרדוקס הוא שמעטים אלה היו מסוכנים לקיבוץ הארצי, כי בקיבוץ המאוחד אין קולקטיביות רעיונית, אין ריכוז פוליטי ומשקי כה קיצוני, יש חופש דעה הרבה יותר גדול לפרט ולכל משק בודד.

האויב בכפר גלעדי

„מצדיקי דין פראג“ תפסו עמדה חשובה בשני משקים, ששכנו שניהם על הגבול: יראון, בגבול הלבנון, ידחנה, בגבול המשולש. ביראון היו מיעוט. בידחנה היו רוב. הקיבוץ המאוחד פתח בבירורים רעיוניים ובשכנוע בשני המקומות. נתרבר לו שביראון היו שני בתורים בעלי זיקה למקיי, והם השפיעו על גרעין מצרי, שקיבל כנראה גם הוא חינוך דומה במולדתו. הם פיתחו ניגודים חברתיים, ורעו פרוד בין הארצישראלים והמצרים, הסיתו את האחרונים שלא היו להם משפחות בארץ, ושהרגישו עצמם מקופחים. „באנו לנהל בירורים במקום וראינו שקיימת תעמולה אנטי-ציונית קיצונית במקום. אמרו לנו שמלחמת-השחרור היתה מלחמה בין שתי חברות נפש, שהאויב שוכן בכפר גלעדי, ואילו היהודים הם בירחניה, הכפר הערבי השוכן מעבר לגבול. הרחקנו שמונה האנשים הפעילים במקום. העולים המצריים שהיו נתונים להשפעתם הצטרפו אליהם.“

פצצה בידחנה

שעה שהתנהל המאבק ביראון, נערכה היאבקות מקבילה על נפש ידחנה. מנהיגי הקיבוץ המאוחד באו כמה פעמים למקום, ניהלו ברור רעיוני. הם קיפו לשכנוע בהדרגה את הרוב המקומי. ואמנם הלך מספר המצטרפים לעמדת הקיבוץ המאוחד וגדל. הכתנה היתה לתבוע מכל חבר הוודות עם הציונות (נגד משפט פראג), מאחר שידחנה ערערה על החלטות שפיים שגינו את המשפט. מצדיקי משפט פראג היו נאלצים אז לעזוב את המשק. אולם הקיבוץ המאוחד לא

הרוב המקומי אלקה הגיונית מנצחת על גן הילדים, בו שויט הרוב. כאשר נשאזה לאיזה צד היא שייכת, השיבה: „לצר האמת והצדק!“